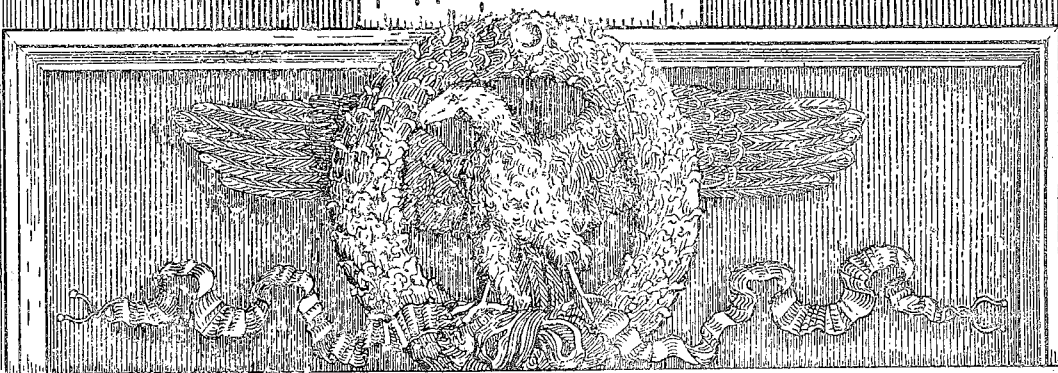

ALMA ROMA

QVID QUID NON
POSSIDET ARMIS
RELLIGIONE
TENET

C. DEL VECCHIO.

Pro "ALMAE ROMAE,, Sociis

nuperrime prodiit IOSEPHI FORNARI

PARVUM ANTIBARBARUM

Volumen, cui praefatus est FELIX RAMORINO. constans pagg. 103, editione portatu facili, venit italic. libell. 8.

Praeterea

Apud Commentarii Administratorem venum dantur eiusdem auctoris Milesiae fabulae latine scriptae scenisque accommodatae apud ephebea facile agendis:

Fridianus-Francisculi prandium.

Singulae pretio italic. libell. 2.

(Iis vero qui extra Urbem hos libros mitti iubeant, addendum erit publici cursus pretium, iuxta normam libell. 0,60 pro singulis exemplaribus).

Pro lectoribus novisque sociis, qui integram ALMAE ROMAE collectionem habere cupiant ab anno MCMXIV ad expletum annum MCMXXVII, paucorum exemplarium quae supersunt pretium constituimus libellorum 325 pro Italia; pretium duplicatum, libell. Italic. scilicet 650, pro exteris gentibus.

Hae vero collectiones, adiecta in litteris pecunia per nummariam syngraphan (vulgo *chèque*) in Urbe exigendam, recto tramite requirendae sunt ab ALMAE ROMAE administratore (*Roma, 12, Via del Governo Vecchio, 96*): quod enim pretium positum est, non sinit ut foenus aliquod bibliopolis, vel mediatoribus quibusvis rependi possit.

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

Pretium subnotationis an. MCMXXVII est pro Italia libell. 15; pro Civitatibus Foederatis Americae septentrionalis et Canada doll. 3; pro ceteris nationibus summa italicas lib. 30 exaequans; *ante solvendum rectoque tramite mittendum* ad IOSEPHUM FORNARI doctorem, *Romam, 12, Via del Governo Vecchio, 96.*

De latinarum litterarum historia praelectiones ¹

Leges XII tabularum illustraturi, monemus lectores, non esse propositum nostrum rem tamquam ad obrussam exigere; non enim apud iuris studiosos sermonem habere instituimus, sed reliquias tantum litterarum et humanitatis primis ab U. c. saeculis quaerere et sub oculos tironum ponere conamur.

Ante omnia dolorem nostrum fatemur, quod integrum corpus XII tabularum tempus inviderit nobis, et disiecta tantum legum membra hinc illic tradita legi possint, quum praesertim dubium sit etiam an ipsa legitima verba attulerint scriptores, qui ea in medium protulerunt, saepius praecepta legis iuxta sensum tantummodo praebeantes. Reliquias XII tabularum diligenter collectas invenies in Brunsi libro cui titulus: *Fontes iuris romani antiqui*, ² quam recensionem secutus est Riccobonus noster in Barberiana editione ³ et alii eiusdem argumenti expositores. ⁴

Fragmenta a doctis viris ita digesta

¹ Cfr. fasc. mens. Iunii.

² Iam septima editio nunc est in studiosorum manibus.

³ Fontes iuris romani anteiustiniani ediderunt Riccoboni, Baviera, Ferrini. — Pars Ia, ed. Riccobonus.

⁴ PACCHIONI, *Storia del diritto romano*, 1° vol.

sunt, ut in prima, secunda et tertia tabula praescriptiones de agendi ratione in iure containerentur; in quarta de patria potestate sermo esset; in quinta de tutela et hereditate; in sexta de iis quae essent lingua nuncupata, de usu et auctoritate vel fundi vel aliarum rerum, de vindictis; in septima de domibus, viis, de finibus regendis; in octava et nona de poenis et suppliciis; in decima de ratione sepeliendi. In duabus extremis tabulis certe conubia plebeiorum cum patriciis vetabantur, et, teste Sempronio Tuditano a Macrobio laudato, ¹ rogatio de intercalando continebatur; denique sermo fiebat de servorum maleficiis, et, ut est apud Livium (VII, 17, 12), lex erat, ut quod postremum populus iussisset id ius ratumque esset.

Iuvat harum legum nonnulla exempla praebere, ut etiam de latinitate earum iudicium ferri possit. Gellius erit primus auctor noster, qui in vigesimo *Noctium Atticarum* libro (cap. I) Sextum Caecilium iurisconsultum cum Favorino philosopho colloquentem facit et XII tabulas defendentem. Nempe quum Favorinus inhumaniter dixisset, in XII scriptum esse, quod si homo in ius vocatus, morbo aut aetate aeger ad ingrediendum invalidus esset, arcera ei non sterneretur, sed ipse aufer-

¹ Saturn., I, 13, 21.

retur et iumento imponeretur, atque ex domo sua ad praetorem in comitium nova funeris facie efferretur, Sex. Caecilius ita respondisse dicitur: «Cur tibi esse visa est inhumana lex omnium, mea quidem sententia, humanissima, quae iumentum dari iubet aegro aut seni in ius vocato? Verba sunt haec legis: SI IN IUS VOCAT, SI MORBUS AEVITASVE¹ VITIUM ESCIT,² QUI IN IUS VOCABIT IUMENTUM DATO; SI NOLET, AR CERAM NE STERNITO. An tu forte morbum appellari hic putas aegrotationem gravem cum febris rapida et quercera,³ iumentumque dici pecus aliquod unicum tergo vehens? ac propterea minus fuisse humanum existumas, aegrotum domi suae cubantem iumento impositum in ius rapi? Hoc, mi Favorine, nequaquam est. Nam *morbis* in lege ista non febriculosus neque nimium gravis, sed vitium aliquod imbecillitatis atque invalentiae demonstratur, non periculum vitae ostenditur. Ceteroquin morbum vehementiorem, vim graviter nocendi habentem, legum istarum scriptores alio in loco non per se morbum, sed morbum *sonticum*⁴ appellant. Iumentum quoque non id solum significat quod nunc dicitur, sed vectabulum etiam quod iunctis pecoribus trahebatur; veteres nostri *iumentum* a *iungendo* dixerunt. *Arcera* autem vocabatur plaustrum tectum undique et munitum, qua nimis aegri aut senes portari cubantes solebant.⁵ Quenam tibi

¹ *Aevitas* ἀρχαϊκός, idem ac *aetas*.

² *Escit* = erit.

³ H. e. «frigida cum tremore» (gr. *kapkaipō* tremere).

⁴ Fest. s. v. *Sonticum morbum* (ed. Tewr. de Ponor p. 410): *Sonticum morbum* in XII significare ait Aelius Stilo certum cum iusta causa quem nonnulli putant esse qui noceat, quod *sontes* significat *nocentes* (cfr. Cic., *Off.*, 482: *punire sontes*, italice «*punire i colpevoli*»). Contra, *insontes* = *gli innocenti*. *Sontica causa* est iusta causa. Exemplum Naevii: *Sonticam esse oportet causam quamobrem perdas mulierem*. — Cfr. TIBULL., I, 8, 51.

⁵ VARRO L. I, 5, 140: Brevius vehiculum dictum est aliis vel *arcera*, quae etiam in XII tab. appellatur:

igitur acerbitas esse visa est, quod in ius vocato paupertino homini vel inopi, qui aut pedibus forte aegris esset aut quo alio casu ingredi non quiret, plaustrum esse dandum censuerunt, neque tamen insterni delicate arceram iusserunt, quoniam satis esset invalido cuiusmodi vectabulum? Atque id fecerunt ne causatio ista aegri corporis perpetuam vacationem daret fidem detrectantibus iurisque actionem declinantibus». Hic locus Gellii mirum quantum per se, nullis verbis adiectis, primum XII fabularum fragmentum illustrat.

Alterum fragmentorum exemplum illud erit, quod de hora diei in agendo a pluribus memoratur. Legitur in secundo *Rhetoricorum ad Herennium* (20), ubi loquitur de eo quod *natura* ius est vel *lege* vel *consuetudine*; vel *ex aequo et bono*, vel *ex pacto*, atque: «Pacta sunt quae legibus observanda sunt, hoc modo: REM UBI PAGUNT ORATO; NI PAGUNT, IN COMITIO AUT IN FORO ANTE MERIDIEM CAUSSAM COICITO». Ubi vox quae est *pagunt* usurpatur pro *paciscuntur*, teste Quintiliano (I, 6, 11): «Quum in XII tabulis legeremus NI ITA PAGUNT,¹ inveniebamus simile huic: *cadunt*, inde prima positio etiamsi vetustate exoleverat apparebat *pago* ut *cado*; unde non erat dubium, sic *pepigi* nos dicere ut *cecidit*». ² Sensus igitur est: *ubi paciscuntur, remorato*, i. e. causa agatur (Festus-Paulus: *orare* antiqui dixerunt pro *agere*); *nisi paciscuntur, ante meridiem in comitio aut in foro fiat* (quae dicebatur) *causae coniectio*, i. e. rei per indicem expositio.³

quod ex tabulis vehiculum erat factum, ut *area*, *arcera* dictum. Cfr. NON. MARC. s. v. *arcera* p. 55 M.

¹ Fortasse scribendum est ἀρχαϊκός: *pacunt*.

² Cfr. PRISCIAN., 10, 5, 32: antiqui *pago* quoque dicebant pro *paciscor*.

³ GAIUS, *Instit.*, 4, 15: «Quum ad indicem venerant, antequam apud eum causam perorarent, solebant breviter et quasi per indicem rem exponere, quae dicebatur *causae coniectio*, quasi causae suae in breve coactio». Cfr. ps ASCONIUM in *Verr.*, 2, 1, 27.

Quod in eadem lege sequebatur apud Gellium legitur; qui cap. 2, libri XVII de verbis et locutionibus antiquis loquens ex Q. Claudii annalibus depromptis, de *sole occaso* ita pergit: «in XII tab. verbum hoc ita scriptum est: ANTE MERIDIEM CAUSSAM COICIUNTO; CUM PERORANT AMBO PRAESENTES, POST MERIDIEM PRAESENTI LITEM ADICITO; SI AMBO PRAESENTES, SOL OCCASUS SUPREMA TEMPESTAS ESTO». Causae coniectio igitur ante meridiem fiebat; quum autem causa agebatur (*perorare* idem est quod orare, i. e. causam agere, sed usque ad finem), ambo (rei, litigatores) praesentes esse debebant; si post meridiem unus tantum praesens esset, ei res de qua lis esset adiudicabatur; quum vero uterque praesens esset, sol occasus, i. e. cum sol occiderat supremum tempus erat, h. e. finem causae imponere debebat.¹

De ἀθέτησις huius legis nonnihil dubitatum est a recentioribus, propterea quod Plinius Senior in Septimo *Nat. hist.* (212) dicat, in XII tabulis *ortum* tantum et *occasum* nominari, post aliquot annos adiectum esse et *meridiem*, accenso consulum id pronuntiantem quum a Curia inter rostra et Graecostasin prospexisset solem.² Sed Plinii verba, mea quidem sententia, non ad suprascriptam legem referuntur, sed ad usum meridiem pronuntiandi, qui serius invectus est. Item ab eodem accenso supremae pronuntiatio fiebat, inclinato sidere a Columna Maecia ad carcerem.

Tertium fragmentum in medium proferamus, ex iure poenali, quod in VIII tabula creditur contineri. Auctor erit Augustinus, qui in secundo de *Civitate Dei*

¹ VARRO, L. I, 6, 5: *Suprema* summum diei, id ab superrimo. Hoc tempus XII tabulae dicunt occasum esse solis. Sed postea lex Plaetoria id quoque tempus esse iubet supremum, quo praetor in comitio supremam pronuntiavit populo. Cfr. MACROB., *Sat.*, 4, 3, 14: *Suprema tempestas* h. e. diei novissimum tempus, sicut expressum est in XII tab., etc. Cfr. CENSORIN., *de die natali*, 24.

² V. PAIS, *Storia critica di Roma*, II, p. 560.

(c. 9) poëticam, praesertim comicorum, licentiam apud Graecos et Romanos comparans, adfert Scipionis verba ex IV de rep. Tulliana, quae sic se habent: «Nostrae XII tabulae quum perpaucae res capite sanxissent, in his hanc quoque sciendam putaverunt, si quis *occantavisset* sive carmen condidisset quod infamiam faceret flagitiumque alteri. Praeclare, pergebat Scipio. Indiciis enim magistratuum, disceptationibus legitimis propositam vitam, non poëtarum ingeniis habere debemus, nec probum audire nisi ea lege ut respondere liceat et iudicio defendere».

De voce quae est *occantare* scribit Festus ex Verrio Flacco: «*Occantassit*¹ antiqui dicebant, quod nunc *convicium fecerit* dicimus, quod id clare et cum quodam canore fit, ut procul exaudiri possit; quod turpe habetur, quia non sine causa fieri putatur; inde *cantilenam* dici quia illam non cantus iucunditatem puto». Ad hanc legem mali carminis Horatii verba certissime pertinent in epistola prima alterius libri: «Lex poenae lata malo quae nollet carmine quemquam describi»; subiungunt scholiastae (ut Porphyrio) fustuarium supplicium constitutum esse in auctores carminum infamium.²

Ab occantato carmine de quo hactenus locuti sumus, differunt *incantamenta* carminum, i. e. magica verba et carmina, quibus quasi per vim aliquid a Diis obtineri credebant veteres. Cuius rei iam XII tabulis mentionem iniectam esse testis est Plinius senior, qui initio libri XXVIII N. H., multa de precationum et carminum formulis locutus ait: «Quid? non et legum ipsarum in XII tab.³ verba sunt: QUI FRUGES EXCANTASSIT, et alibi: QUI MALUM CARMEN INCANTASSIT?» Ante Plinium iam Seneca in IV *Nat. quaest.* scripserat (7, 3):

¹ Ita certe scriptum erat in antiqua lege.

² ARNOBIUS, *Adv. gentes*, 4, 34: «Carmen malum conscribere quo fama alterius coinquinetur et vita, decemviralibus scitis evadere noluistis impune».

« Apud nos in XII tabulis cavetur ne quis ALIENOS FRUCTUS EXCANTASSIT; rudis adhuc antiquitas credebatur et attrahi imbres cantibus et repelli ». Fruges *excantare* proprie erat: ex agro vicini incantationibus in suum transferre;¹ vel etiam, ut Seneca ait, fruges alienas corrumpere imbres avertendo cantibus magicis, grandinesque attrahendo. *Malum carmen* autem *incantare* est: magico carmine quidpiam supra naturam nocendi causa moliri.

Tria haec fragmenta ex duodecim tabulis satis sint lectoribus ad exempla eorum discenda; non enim nostrum est omnia illustrare. Illud addendum est, Codicem decemviralem non multa certe ad ius publicum vel ad sacrum pertinentia continuisse, sed agendi potius in iure rationes complexum esse et poenas in nonnulla delicta vel publica vel privata constitutas. Inter privata delicta memorantur mala carmina, iniuriae, membrum ruptum (talione puniendum), furtum praesertim nocturnum, fraus clienti a patrono facta, foenus plus quam unciarium, coetus nocturni, aliaque minora. Inter actiones legis memoria digna praesertim quae ad *nexus obaeratosque* refertur; qui si post quoddam tempus (*tertiis nundinis*) capitis damnati essent, atrociori poena in partes secari poterant pro debitae pecuniae ratione (verba ipsa legis: TERTIIS NUNDINIS PARTES SECANTO; SI PLUS MINUSVE SECUERUNT SINE FRAUDE ESTO); qua de re rursus legendum est primum XXⁱ libri caput in Gelili *Notibus*.

(Ad proximum numerum).

FELIX RAMORINUS.

¹ Post memoratum Vergilii versum: *atque satas alio vidi traducere messes* (Ecl., 8, 98) Augustinus *De civit. D.*, 8, 19 ait: « ... Pestifera scelerataque doctrina fructus alieni in alias terras transferri perhibentur; nonne in XII tabulis... Cicero commemorat esse conscriptum, et ei qui hoc fecerit supplicium constitutum? »

DE "TELEPATHIA",

Vocabulum hoc, Graeco fonte deductum, cogitationem significat in alium transmittendam; cuius eventus historia iam antiquitus exempla meminit; quamquam haud plane cognitum adhuc est, utrum huiusmodi transmissae cogitationis exempla veluti notarum iam causarum effectus habenda sint, an novam quamdam actionem constituent.

Multa igitur sunt a medicae artis peritis proposita, ut portenta huiusmodi expromerent.

Iamque Stickerius docuit agentis formas sive « ideas » non posse a passivo subiecto percipi, nisi artuum contractiones quaedam simul animadverterentur, quae in larynge motus gignerent, perspicuos quidem atque tamquam verba intelligibiles percipienti, cuius auditus et acumen ad summum essent excitata.

Verum Charcotus illico recte adnotavit absurdum videri, motus huiusmodi minimos et vix inceptos, etsi demus eos aliquam cum sermone relationem habere, rudis subiecti veluti verba interpretari valere, nisi antea in eorum studium diurne et indefesse vaca sit; licet addendum sit explanationem hanc irritam omnino evadere, quum « subiectus passivus » ab agente pluribus passuum millibus absit, vel quum agens suas cogitationes exprimat sermone aliquo, quem subiectus ignoret.

Huius similis est eventus ille notissimus, quo fit ut si quis agens in patientem hypnotico somno demersum oculorum aciem defixerit, huius cutis, eo nimirum loco, quo intuitus imminet, contrahatur; non enim possumus, ut nonnullis placuit, hunc effectum lumini ab oculorum cornea reflexo tribuere; nam cornea quum con-

vexa sit, non uno tantum, sed infinitis tramitibus radios repercutit.

His itaque in casibus explicatio illa, quae sensus aestuantes invocat, misere concidit, ita ut vel novos sensus corpori nostro inesse concedamus oporteat, quorum nimis incerta notitia sit, vel « telepathicam vim » ex agente prodire credamus, cuius ferme tutior evidentia praelucet.

Sed novum quidpiam in re Gurney protulit, fluidum excogitans ignotum, cui nomen ad amussim a *telepathia* graece indidit, abdita pollens vi, prouti in magnetico lapide inest.

Huius fluidi fontem primam cerebro insidere reputavit, et « ideae » vel cogitationis compellavit nomine. Experimenta enim pleraque, sive breviori sive longiori interiecta distantia perfecta, docent ad subiectos omnes absentes, qui hypnotico somno demergi potuerunt, ideas ex uno in alterum locum transmitti posse; contra vero, eosdem absentes somno corripere nemini licere, nisi antea eorum menti forma quaedam vel idea haeserit. His omnibus tuto infertur, agentem qui haec experimenta tentet, intelligentia donatum esse oportere.

Fuit pariter et nonnullorum sententia, abditam horum eventuum causam in cogitandi vi, quae *phantasia* dicitur, esse quaerendam; tradunt enim aliquando contigisse cogitationem e longinquo transmissam adeo vividas formas coram sensibus evocasse, ut in subiecto percipiente allucinationem pareret, velut si portenta, quae non sunt, adesse sibi admiraretur. At ecquis huic explicationi acquiescet, quum et huius illusionis natura ignoretur, et qua in corporis parte nova haec excitatio exsurgat incertum sit?

Ad ultimum, sapientum schola, quae ex Lutetiano amentium nosocomio a Salpêtrière nomen habet, nervorum phaenomenis quibusdam, quae in homine, maxime si peculiari ad ea proclivitate praeditus sit, gignuntur, casus huiusmodi adscribit.

Novissima denique opinio, ad quam plures accesserunt, in voluntatis aut imperii quadam vi, quam *suggestionem* a « suggerere » dicunt, arcanum hoc occlusum reputat. Verum etsi quis dederit, medici alicuius rigido iussu mulierem nervis laborantem, vel puellam exsanguem, posse in somnum delabi, quisnam eadem vi a Braidio virorum praevalidum manipulum, vel puerorum strepens agmen credat premi potuisse? Hansenius, Donatus ceterique cavearum praestigiatos hominum multitudines ad centum et ad millia usque somno demerserunt; at nemo cordatus dixerit eos una persuadentis voluntate fuisse victos.

Quare hoc unum censemus profecto retinendum, vanam ferme esse eorum operam, qui naturae disciplinis studentes tam audacter progrediuntur, ut per fas et nefas naturalibus causis hos etiam casus adscribere conentur, quamvis nullo satis valido argumento id probare nullaque sufficiente hypothesi dubia, quae undique pullulant, enodare valeant. Quoties igitur eventus contingunt, quorum adiuncta attente ac diligenter perspecta, praeternaturalem quandam vim sapiunt, cautius est diiudicandum, et vel spirituales agentes agnoscere, vel saltem, quoadusque nova elementa innotescant, differre iudicium prudentia suadet.

Sed de hoc telepathiae argumento, utpote magni momenti, alia, spatio hodie deficiente, alias persequemur.

R. S.

Quod sumus hodie novimus, quid autem post paullulum esse possumus, nescimus. Hi vero, quos fortasse despiciamus, et tarde possunt incipere, et tamen vitam nostram ferventioribus studiis anteire. Timendum itaque est, ne etiam nobis cadentibus surgat qui nobis stantibus irridetur; quamvis stare iam non novit, qui non stantem novit irridere.

S. GREGORIUS, *Moral.*, 15.

URBS EUCHARISTICA¹

*Num quae sicani caeruleas freti
undas ab alto limite prospicit
illius infandae decembris
usque notas retinet ruinae?*

*Haud saxa fuso sanguine virginum
circum rubescunt, quin potius micant
hinc inde florentes sub auris
marmoreae patulaeque moles.*

*Amplexus omnem iam viridis tenet,
ortuque cingunt culmina collum:
blandae quot in noctis recantat
historias zephyrus quiete!*

*En mille noctu luminibus salis
urbs ipsa fulgens insilit aequora;
it navis immensas per undas
caeruleo trepidoque caelo.*

*Nunc re sed instar naviculae levis
transmittet undas littus ad ultimum,
portumque monstrabit beatum
queis tenebrae radiis fugantur.*

*Nempe nitenti Solis imagine
— sub pane Christus fulgurat abditus! —
hic tuta dat ventis sonoris
vela ratis pelago minaci.*

*En supplicanti, qui genitos regit,
nos voce Iesu brachia tendimus:
« Quae, Christe, lux magnum renidet
nos tegat innumeris periclis.*

*Regnes! amico lumina de polo
fundas per oras usque Calabriae:
sub pane velatum frementes
te excipimus cupidique, Iesu!»*

Rhegium Iulii.

IOSEPHUS MORABITO.

¹ Rhegium Iulii, qua in urbe, superiore mense Septembris ineunte, primus Bruttiae regionis eucharisticus conventus est celebratus.

De Romanorum vestibus¹

Vestis ad imbrium frigorisque incommoda propulsanda, atque ad iter unice olim habendum comparata, *Penula* fuit. Palam id facit inter reliquos Cicero, quum sic scribit ad Atticum (XIII, 33): « Venit ad me, et quidem id temporis, ut retinendus esset, sed ego ita egi, ut non scinderem penulam ». Et mox; « Horum ego vix attigi penulam; tamen remanserunt ». Ad haec pro Milone (XX), ubi de eo iter faciente sermo est: « Quid minus promptum ad pugnam, quam penula irretitus? »

Verum aetate Principum etiam per urbem pluvio, aut hiberno tempore gestari incepit.

Idque iam inde a Domitiani imperio passim obtinuisse constat. Quare non immerito notarunt critici falsum fuisse Spartianum, quum in Alexandro Severo (XXVII) retulit: « Penulis intra urbem ut senes² uterentur, permisit, quum ut vestimenti genus semper itinerarium, aut pluviae fuisset ». Nimirum longe ante Alexandrum, ut modo diximus, per hiemen ac frigora in urbe adhibitae sunt penulae; quod paulo post ex Martiale patebit.

Penulae formam ad Togae structuram accessisse, et veteribus monumentis scitum est.

Itaque et ipsa clausa fuit, et superne iniiciebatur, et totum hominem, exceptis modo capite, iugulo, mediisque cruribus, operiebat. Peculiariora vero ei fuerunt, tum quod, quum ad pectus conclusa esset, reliqua porro parte ad imum usque patebat; tum quod prae toga erat strictior, nec, amplos ullos, quales illa, habebat sinus licet suis rugis plicisque expers non esset. In primis autem, qua collum ambibat, erat angustior: itaque manus brachiaque vel

¹ Cfr. fasc. sup. mensis Iulii.

² Alii, et fortasse rectius, legunt: « senatores ».

per modo memoratam scissuram, vel inferne per extremas allevatas oras exserere oportebat. Cucullo nonnunquam etiam praedita haec vestis fuit.

Iam is amictus saepe e pelle, maxime ad iter, confectus est. De hoc genere Martialis (XIV, 128) ubi titulus « Penula scorteae »:

*Ingrediare viam casto licet usque sereno,
Ad subitas nunquam scorteae desit aquas.*

Neque rariores fuere e lana penulae, eaque vel villosiore frigori que arcendo aptiore, a qua ipsa *gausapinae* appellata; vel brevioris villi, atque ad reiiciendum imbrem accommodatoris. De lana id genus Plinius (VIII, 48) haec affert: « Appulae (oves) breves villo, nec nisi penulis celebres: circa Tarentum Canusiumque summam nobilitatem habent ». Itaque *Canusinae* magni semper nominis fuere. Hinc inter argumenta luxus id etiam tribuitur Neroni a Suetonio (XXX) quod « Canusinatis mulionibus » utebatur.

Quod ad penularum colorem attinet, pro certo habetur, scorteas non alium quam quem natura indiderat, prae se tulisse. In *gausapinis* quoque nativum servatum fuisse, ac propterea albas exstitisse, declarat Martialis (XIV, 143), cuius lemma « Penula *gausapina* »:

*Is mihi candor inest, villorum gratia tanta,
Ut me vel media sumere messe velis.*

Canusinis vero modo fuscus, modo rufus color inducebatur; quorum posteriore pueri militesque, priore universi reliqui solebant. Hinc idem Martialis (ibid., 127), ubi inscriptum « Canusinae rufae »:

*Roma magis fuscis vestitur, Gallia rufis;
Et placet hic pueris militibusque color.*

Ex hoc interim tum huiusce vestis usum iam Romana in urbe — (quod supra indicavimus) — ea tempestate vulgatum, tum illud etiam noscas licet — (quod ceteroquin ex aliis scriptorum locis liquido elucet) — omnium omnino ordinum aetatumque pe-

nulam fuisse; a qua induenda ne ipsae quidem foeminae excluderentur.

Id demum de hoc indutu memorare ne pigeat, id vulgo ab eruditis credi, eundem hunc fuisse, qui in Christiana olim republi- ca ad sacrum faciendum adhiberetur.

S. A.

EX ITALIS URBIBUS

De terna Taurinensi Expositione.¹

*Largior hic campos aether et lumine vestit
Purpureo, solemque suum sua sydera norunt.*

Haec atque alia carmina ex tempore mihi in mentem subveniunt, quum primum locum ingredior, ubi incipit magna rerum expositio.

Nullum sane locum in urbe aptius, nullum commodius, sive ad res spectas quae per ordinem ponuntur, sive ad decoram formae elegantiam atque ad rerum quantitatem, sive demum ad architectorum industriam, qui omnia tam graphice disposuerunt, ut nihil supra.

Nec equidem possem, si vel in compendium pulciora modo colligere vellem, vel modice deliberare. Tot enim sunt rerum pulcritudines ibi quasi conglobatae, et simul exquisitissimo more, ut mens quasi turbata maneat.

Interea, dum in ipso adhuc limine omnia late oculis perlustro, meamque vultu admirationem portendo, ad latera adsedis video honestissimum senem, qui me advenam amice salutatur, idque latino sermone:

— O bone, quis es? Quique nominaris?

Ei dico; et ipse, laeto vultu, et prout me tandiu novisset, simplex respondit: — Si placet, inquam, tibi me libenti

¹ Cf. fasc. mens. Iulii.

animo comitem addam, et te quocumque volueris, ducam, et paucis quoque verbis et familiaribus omnia, quae cupiveris, doceam.

— Quaecumque cupiverim, mihi dicturum esse sperabis? Quis te poterit credere, quae promittis aliquando verbis perficere?

— Amor me fefellit, et praeter consilium, me rapuisse fatebor. Id modo dicere volo, nil aliud addam, quam me tibi pedissequum addere in hoc curiositatis itinere.

— Quomodo possim melius meum tibi promovere animum quam dicere: Tuus ego sum, et magnus antea pro munere iam tibi gratias ago, maioresque habeo?

*Sic fatus, simul ac senex vestigia movit,
Sylvestrem ingredior, difficilemque viam.*

Neque abs re *sylvestrem ingredi* dico, quoniam nobis est obvia et latissime patet regno, quae ad agricolas potissimum pertinet.

— Quid mirum? — dixi, amicum dextera tentans. — Non est Italia, magna parens frugum, saturnia tellus?

Ille mihi benevolens assensit, tacitusque cuncta perspiciebat.

Et ego quasi laetiores regiones peterem, haec liberrime dicenda esse putavi:

— Hospes, audi. Ego puerulus adhuc eram, et hunc locum, urbanum tunc viridarium, e scholis erumpentes, exsultantes, nos pedibus calcabamus. Verum quodam die, adpetente vere, sunt septuaginta exacti anni, vidi primum Subalpinos ex omnibus exigui regni provinciis evertos huc convenire et pro artibus, pro commerciis atque officinis de primatu contendere.

Quae rerum inopia, quaeque simul animorum haesitatio!

Nationes quae nos in artibus praeoccuparunt et magna iam rerum experientia edoctae, se se facile principes praedicabant, nostrorum patrum studia haud sunt aspernatae; quin imo, parvulos virtutis

Subalpinorum igniculos, qui praeclarum maioribus et patriae lumen vel in artibus pollicebantur, laudabant fovebantque.

Possunt, quia posse videntur; diceret Vergilius noster.

— Iam patet, ipsos potuisse simul atque posse; res ipsa monet.

— Tunc enim paucis omnino in huiusmodi certamina tendebant, et lente procedebant. Et agricolae nostri, atavorum suorum exempla nimius sequuti, sapientissime se gerere putabant, si nec transversum digitum ab eorum praeceptis discederent.

Dubitabant adhuc virtutem extendere factis.

Multa interea inventa atque innumera instrumenta in agris colendis commendantur, et ingenium cum natura mirabiliter coniuncta ad hominum commoda conferenda, icto foedere, coniurant.

Olim terribiliter inter nos serpebat cancer, qui *criptogama* graeco nomine dicebatur, et vites miserrime vorabat. Et ecce nova in dies excogitantes remedia, donec, exacta malefica lue, omnia iterum prospere progredierentur.

Nuperius atque in praesentiarum miserrimum in modum furens vineas nostras vexat et consumit... *Filoxera*! Quod nomen!

Et ipsa, adiuvante Deo, hilarantes aliquando expungemus.

Nulla est prorsus terrae gleba infocunda, omnis suum ferre fructum debet. Adsunt et aquarum canales, qui hinc atque illic, quum «fervidus ille canis stellarum luce refulgens, omnia coquit» prata, irrurant ac segetes...

Quot divitiarum origo!

Adsunt et agricolarum domus, aptiores enim atque commodiores. Campi et prata meliori cura exculi atque ad recentiorum rationem exacti, locupletiores fructus referunt. Quae nitent frumenti spicae, quae herbosa pascua undique crescunt!

Verum in primis persica coluntur ab hinc aliquot annos et poma et pyra, quibus veluti a fonte perenni divitias prope innumeras referunt. Agri enim si una modo manu accipiunt, tribus tibi citraque mensuram reddere consueverunt.

Hinc *asparagi* coluntur, illic imprimis mentha; sunt rosae, gelsomini, violae absque numero, quae hodie nundinas implent, ordine exornant, magnificentia cultores locupletiores reddunt. Incredibili decore et ibi Salesianos invenio. Qua cura ac diligentia in hoc agriculturae certamen undique ingrediuntur! Sufficit ipsa rerum brevis enumeratio! Concurrit schola *Lombriaschi*, vicus qui est apud Augustam Taurinorum. Haec paucos post annos eo perfectionis adsurrexit, ut de se deque suorum disciplina amplissimum specimen daret, omnibusque acerrimi iudicii viris probatissimum.

Et prope adest et *Siviliae* schola in Hispania, quae omne tulit facile primatum in exercendis institutis solarianis, quae omnino docet maximeque probantur.

Ad cumulum accedit et venationis specimen atque piscationis, apud agrestes homines, qui Paraguaianas incolunt sylvas, quibus est nomen *Matto Grosso*.

Reliqua propediem.

S.

De quadam in laicorum hominum institutione nostrae aetatis notabili lacuna

De hoc argumento quaedam disserentes, imprimis verbi «laicorum» vim definiendam putavimus. Eos enim viros seponere debemus, qui in catholicis scholis instituti, de religionis scientia ea didicerunt quae ad Christianam eruditionem satis ducuntur, ita ut de sacra historia, de re dogmatica atque morali principia et

argumenta potiora cognoscentes, ab iis secernantur, qui, in publicis vel privatis scholis instituti, nil unquam vel si quid, illud satis inepte, de religione eiusque scientia audiverunt.

Cuius rei causa factum est, ut ipsa facultas theologica e medio sumpta in publicis athenaeis, nobilissimum sapientiae atque doctrinae patrimonium de medio ablatum sit. Scientia quaedam, cui laicae nomen inditum est, de hac ignorantia se ipsam iactavit, minime reputans scientiam theologiam cum philosophica coniunctam, cuiusvis sapientiae matrem esse ac fundamentum. Saepe saepius accidit, ut viri omnis generis doctrina instructi, quum de religione loquerentur, incredibiles errores proferrent, omnia confundentes sententiasque mirae ignorantiae edicentes; quo factum est, ut horum discipuli e laicis scholis exempti, nullam de antiquo vel de novo testamento notitiam possiderent: patriarchae, profetae, evangelistae utrum fuerint necne, ipsi ignorarent, vel si quid carptim ex ore hominum didicerunt, id tam inepte, tam confuse, ut risum moverent.

Inter nostros laicos viros, quamvis doctrina laica instructos, quis unum tantum enumeraverit *Ioannem Sepp* ex monacensi Universitate in Bavaria, qui bis totam Palaestinam invisit et quinque ponderosa volumina circa eandem regionem edidit professusque est:

*Wer die Bibel will verstehen,
muss ins Land der Bibel gehen?*¹

Nunc vero, quum recentissimae leges de scholastica reformatione in scholis quandam de Religione institutionem iusserint, laici ipsi professores interdum iter adgressi sunt manualia volumina edendi ad usum tironum destinata. Priusquam ederentur, nobis aliquando provincia de-

¹ *Ierusalem und das Heilige Land*, Band 2, Seite, 161.

mandata fuit ea manualia perlegendi atque... defectus corrigendi in quibus scriptor lapsus fuerit. Fecimus; sed quondam cum animi maerore conspeximus crassam, adiposam ignorantiam de rebus tam necessariis ad rectam puerorum institutionem non solum, sed etiam ad aeternam animorum salutem!

Qua re ducti, non solum « Repetitorium theologiae dogmaticae »¹ iamdudum edidimus ut perfacile viri docti possent per summa capita Religionis dogmata cognoscere, sed nunc etiam nova editione, cui titulus: « Sacrae historiae narratiunculae », ² conati sumus iter explanare ad puerorum mentes in iis potioribus eventis excolendas, quibus cultus ac humanitas nostra sive in litteris sive in effingendis imaginibus penitus imbuitur. In tenui labor, sed non tenuis gloria si lata sinant audiantque collegae ac moderatores. Tenellae mentes ad primas latini sermonis exercitationes vocatae in his narratiunculis explanatum iter invenient; nullae enim syntacticae inversiones ibi inveniuntur toto caelo a nostro sermone aberrantes, quorum causa puerorum animi nondum exulti atque assueti in difficultatibus versantur pene insuperabilibus.

Quum vero a tenella aetate in biblicis narrationibus mens exulta fuerit, succrescentibus annis non facile earum memoria excidet; nos ipsi enim id experti sumus ac nobiscum omnes qui ad christianum morem exulti, illum Lhomond prae manibus, ante Caesarem, ante Fedrum, ante Cornelium habentes, primum in latino sermone gradum adgressi sumus.

Spes nobis arridet non solum collegas, sed etiam supremos rei litterariae moderatores operi nostro fore ut faveant, disci-

¹ Apud Pustet, Romae.

² DOTT. ALESSANDRO AURELIJ - *Sacrae historiae narratiunculae ad usum tironum accommodatae*. - Soc. Ed. Dante Alighieri.

pulosque certos et latinitatis et christianae vitae fructus exhinde adepturos. Haec aliud non erunt nisi prima semina, equidem; sed si a minimis non inceperis quae moles in altum succrescet? Utinam id sinapis granum in corda cadat! Tunc procerum videndi arborem spes aliqua dabitur, cuius gratia illa ignorantiae labes extinguetur, de qua iure meritoque questi sumus.

ALEXANDER AURELI.

oooooooooooooooooooooooooooooooooooo

AD SANITATEM TUENDAM

Aphorismi sive praecepta medendi generalia ex pluribus casibus particularibus abstracta, ex variis auctoribus collecta.¹

§ 74. - Potus nimius *caffee* capitis morbos producit, vigiliam, tremorem, calorem, etc. Attamen potus *caffee* est secretum infallibile ad tollendum capitis dolorem postmeridianum, qui vitio stomachi male digerentis, nonnullas post prandium horas venit. Aliquibus enim, idem etiam BAGLIVIO ipsi contigit, tribus post prandium horis dolores capitis, gravitas, moeror molesti sunt, quibus potus *caffee* eodem tempore mirifice prodest.

§ 75. - Chocolatae usus, prout observatione didicit BAGLIVIVS, ad roborandam sanguinis massam, eiusque vim, tonum et succum eiusdem nutritium deperditum restituendum, prostratos a coitu spiritus restaurandos maximopere iuvat. Nocet sanguineis, inflammabilibus.

§ 76. - Ut valent oculi, sic et homo.

§ 77. - Erectum sedere velle, in acutis, malum; pessimum in pulmonicis, pulmone inflammato, docente HIPPOCRATE,

¹ Cfr. fasc. sup.

quod frequenter verum expertus est BAGLIVIVS.

§ 78. - Cuicumque hydropico ascitico facies derepente plumbea evadit, mors ostia pulsat.

§ 79. - Facies nimis colorata, et praeter rationem rubra et succi plena, suspecta est ista bonitas; nam praesentis morbi sunt signum, aut futuri praesagium. Fit enim illa rubicunda facies ab humorum redundantia, et illorum quodam veluti strangulata, praesertim circa pulmones.

§ 80. - In chronicis morbis, si facies naturalis sit, et boni coloris, nunquam crede adesse obstructions in visceribus. Si mutata sit a naturali, id obstructionum signum, et turbatae oeconomiae naturalis est.

§ 81. - Omnis rubor faciei vel sanguinis copiam, vel internum phlegmonem, vel calidam intemperiem, vel visceris corruptionem denotat. Alvus dura esse solet iis qui nimium facie rubent.

§ 82. - Rigor bonus et criticus est ille, qui cum urinae pepasmo sive coctione, significatur, quique solvit febrim et symptomata mitigat; rigoremque sequitur sudor, vomitus, vel alia evacuatio. Malus contra, qui frequenter adparet, nam semel adparere debet, qui criticus est; malus quoque, si vires inde langueant, nam indicat naturae debilitatem, et frustra-neum eius conatum; malum enim est, quod frustra movetur, siquidem raptum ad caput facit, et diaphragma.

§ 83. - Omnis rigor fere semper in lumbis incipit primo, deinde per dorsum ad caput fertur, iisque rigor a lumbis fere semper in febribus est. Si vero aliunde quis frigeat, abscessu latente rigeat. In phthisico ex peripneumonia male curata observavi, sensum frigoris, et aerae afflantis frigidae ad latus thoracis sinistrum, qua parte id ex ulcere laborabat interno. Idem aeger latus totum, et crus illius partis sibi facilius frigere aie-

bat, eumque se sensum habere, ac si quis follem certe cuidam parti lateris sinistri applicaret, auramque frigidam admitteret.

§ 84. - Rigor qui antecedit urinae suppressionem et haemorrhagiam, salutaris; qui vero iisdem succedit, malus.

§ 85. - Aliquando in febribus continuis frequens est rigor seu horrescentia. Putant medici, id fieri ab abscessu latente. Sed falso; nam producit a magna humorum cacoehymia et apparatu, quae a febrili calore in motum acta, dum hinc exinde ad exteriora discurrit, partes vellicando, horrorem facit. Omnes enim cacoehymi, dum nimium incalescunt, horrent. Ita si cacoehymus soli exponatur, paulo post horret et febricit.

§ 86. - Quibus in febribus rigor accedit, febris solvitur, et ideo quando in febribus continuis est; nam significat morbum mutari, eiusque acutiem esse remissam, ut saepissime observavi in praxi mea.

§ 87. - Rigor symptomaticus aut suppurationis internae signum est, aut translationis materiae in caput, aut principium materiae suppuratae a morbo.

§ 88. - Frequens horror in sanis, signum est cruditatis aut cacoehymiae; in febribus vero motus morbi, aut suppurationis in ea parte, unde excitatur.

§ 89. - Flatuosa ventris intumescencia sive hydrops siccus ventris non gignitur a vapore detento intra viscerum et abdominis claustra, ut vulgo putatur - adsunt fibrae viscerum et partium abdominis intensae nimium, crispatae et exsiccatae, valdeque elasticae. Inde ingens distentio solidi. - Fibres autem exsiccant, crispant, convellit materies acris, salina, piperina, mordicans; hinc siccitas et distensio. Ventositatem flatuosam solvit phlebotomia. Sanatur per balnea et humectantia.

(Sequitur).

I. FAM.

COMMUNIA VITAE¹

Te respice. - Consulas tibi. - Nihil labores, nisi ut salvus sis (belle habeas; corpus tuum allevetur). - Cures summo-pere, ut morbo defunctus, corpus reddas salubrius.

Tanta prosperitate valetudinis quamprimum iterum utaris ominor, quae medicamentis nullis in posterum indigeat (ne quae diuturni morbi reliquiae redeant).

Depone omnia, et corporis valetudini servias (indulgeas valetudini tuae). - Fac ut in posterum firma semper sis affectione corporis. - Da operam, ut recentem corporis imbecillitatem abicias. - Quae valetudini maxime conducant diligenter adhibeas. - Tu velim ut valetudinem tuam confirmes (ut sanum te praestes et sospitem; ut bonam corporis habitudinem recipias). - Non solum salutis, sed virium etiam et coloris rationem te habere volo.

Occurrendum est (remedium dandum est) huic malo. - Praesidia comparanda sunt ad istos casus. - Quaerenda sunt remedia isti morbo. - Facienda medicina malo est. - Curatio diligens adhibenda est huic malo. - Medicamentis malum est abigendum.

Num arcessisti medicum?² - Arcessas medicum (medicinae peritum, medicinae

¹ Cfr. fasc. sup.

² Medicorum propria nomina praecipue haec sunt: *Clinicus*, qui morbosos invisit in lecto decumbentes; *Chirurgus*, qui manu operatur; *Parabolanus*, qui nosocomiis adscriptus est. *Empiricus* autem dicitur qui sola experientia medetur; *Iatrolepta*, unguentorum medicus. A Graeca enim fonte medicus latine quoque vocatus est *Iatrus* et *Iatrotechnes*. Inde *Archiatrus* princeps medicorum, et medicus principis; *Iatricocolatus*, excellentissimus in medicina; *Iatrochimicus*; *Iatrophysicus*. Inde etiam *Iatria*, medica mulier; *Iatricum*, ad medicum pertinens; *Iatricus*, medendi peritus; *Iatroglogus*, de medicina disserens; et *Iatrium* sive *Iatreium*, pecunia ob eius officia medico praestita.

cognitione clarum). - Ad istum morbum virum adhibeas, qui medicinam ita sit professus, ut callidus morbos vel incognitos revelet, et saepe ex iis victor evaserit. - Medico ad istud malum vincendum utaris diligenti (nobilissimo, studiosiore, optimo, summo), ut res postulat. Is ad pristinam salutem te revocabit.

Ad morbos difficillimos nobilissimus medicus quaeritur. - Medico non solum morbus, sed consuetudo valentis et natura corporis est cognoscenda. - Medici ex quibusdam signis et advenientes et crescentes morbos intelligunt.

Medicus te iacentem (male affectum) ad priorem sanitatem perducet. - Medici beneficio ad sanitatem versus eris. - Per optimum istum medicum pristinas vires, recipies (recuperabis, confirmabis). - Medicus sanitatem tibi afferet. - Medici opera in pristinum valetudinis statum restitutus eris. - Medicus te sanum iterum faciet (ad sanitatem te reducet; revocabit). - Medicus salutem tibi reddet (restituget). - Medicus istum morbum depellet (ab isto morbo te liberabit).

Ecquod medicamen (medicamentum, remedium) medicus tibi fecit (attulit)?

Nonne medicinam accepisti (sumpsisti)?

Resp. - Medicina mihi allata est multa (Salutaris; Violenta; Consularis; Probata; Pluribus suspecta et invisa; Maior; Imbecillior; Perpetua; Tarda, sed magna; Tempistica).

Pharmacopolium prope medicinis exhausi.

Sum medicamentis delibutus.

Eheu! nulla tot incommodis medicina reperietur!

— Atqui semper bene sperandum est (spe niti; bona spe esse; bonam spem habere oportet). - Atque tamen spe bona te sustentare (tenere; alere; pascere; fovere) debes. - Bona spe adduci (in bonam spem venire; bonam spem concipere)

COLLOQUIA LATINA

Lusus globulorum missilium manu.¹

ANDREAS. - Quid usque haeres in libris, Carole?

CAROLUS. - Quid potius agerem?

ANDR. - Caelum invitat ad deambulandum; age, fruamur tempore.

CAR. - Placet; at tetricum est nos solos excurrere.

ANDR. - Iam turmatim in campos plures nostri condiscipuli excurrerunt.

CAR. - Et quod lusus genus tractant in campis patentibus?

ANDR. - Alii pila certant; alii harpasto; quidam contendunt cursu; quidam sagittis aves petunt; alios trahunt lusus alii.

CAR. - Parum me exercui istiusmodi ludis: non placent.

ANDR. - Sunt in campis longa spatia et aequissima: mittamus globos ad statutum terminum.

CAR. - In hoc certamine te mirum novi artificem.

ANDR. - Non diffiteor: plusculum me globis missilibus exercui; at tu validiori es brachio.

CAR. - Ut tu es, tentabo aleam; prope-remus.

ANDR. - Haec est aequissima campi planities, et utrimque in seriem consitae quercus aestum solis temperant.

CAR. - Hic ego fodiam scrobiculum.

ANDR. - Praestat defigere in terram stipitem; hunc qui minimo iactuum numero prior sua sphaera tetigerit, potietur victoria.

CAR. - Perplacet. Incipio.

ANDR. - Imo sortiamur.

CAR. - Nihil interest uter praecedat.

omnium officium est. - Spe alendus est animus.

Resp. - Qui spe aluntur pendent, non vivunt. - Iam omnem depellendi morbi spem abieci (deposui; amisi); a (de) spe excidi (sum deturbatus); spe omni lapsus sum (orbatus; deiectus; cecidi; sum frustratus); de valetudine mea (valetudinem meam; valetudini meae) despero.

In unius Dei bonitate atque clementia omnia unice statuo (colloco; pono; repono). - Omnem rationem salutis in Deo pono. - Omnes in solo Deo sitas ac locatas rationes et spes habeo. - Omnia a Deo exspecto. - Solius Dei nitor providentia. - Unius Dei benignitate ac potentia omnis spes valetudinis meae nititur. - Praesidia in Deo omnia constituo ad omnes casus. - In Deo spes mea omnis residet.

Medicina venis concipitur. - In venas se ita diffundit medicamentum, ut sensim toto corpore eius salubritas percipiatur. - Per hanc medicinam aegrotanti mihi melius est factum.

Hoc mihi videor esse tandem consequutus, ut optima spe de mea sanatione niti possim. - Eo res perducta fuisse mihi videtur, ut eventum sperare quam secundissimum de recuperata valetudine liceat. - In spem ingredior fore ut pristina valetudo mihi quamprimum restituatur. - Res, ut opinor, ita constituta est (in eo statu collocata; in eum statum adducta; ita composita; ita tandem conformata) nihil ut adversum (contra voluntatem) timeri iam possim.

Cessit morbus remediis - Vis morbi medicamentis levata est. - Concessit dolor medicamentis. - Per has medicinas a morbo sum recreatus (convaleui; sanitatem recepi; sanationem recuperavi). - Morbus (Virium imbecillitas) depulsus (depulsa) est. - Curatione, quae par erat adhibita, sum tandem sanatus.

(Ad proximum numerum).

¹ Ex ANTONII VAN TORRE dialogis familiaribus. - Passim retractavit hodiernisque moribus aptavit. I. F.

ANDR. - Ego subsequar; tu iace.

CAR. - Priores tibi defero.

ANDR. - Admitto: observa. Bonum autem spicium! Iactus mihi primus bene longinquus est.

CAR. - Meus longinquus quidem; sed non recta misi ad stipitem. Iam damnum resarciam: iterabo.

ANDR. - Heus! procurris plus aequo: consistendum est in sphaerae vestigio.

CAR. - Sane vix altero ego iactu pertingam, quo tu primo, adeo me longe praevertis. Opus est viribus: exseram totas quibus valeo. Quid tibi videtur de hoc iactu?

ANDR. - Est profecto ingens.

CAR. - Iam singuli alterum iactum numeramus. Tu tertium prior iace; nam meus est globus propior termino.

ANDR. - Hoc si iactu tetigero, victor sum: eo collineabo.

CAR. - Adhibe sane omnem industriam: sudabis satis, ut vel circa stipem volvas: tantum distas.

ANDR. - Hem noster vehemens! aegre pervenit ad medium.

CAR. - Quid miri? In medio cursu globum implegi in lapidem, quem te obiecissee reor, ut globus offenderet.

ANDR. - Scilicet. Nunc et ego tertium iaciam: adverte. Euge! victus es: tertio iactu stipitem attingi: te nondum etiam quarto.

CAR. - Placetne a ludo desistere? Nam vespera appetit et prorsus anhelio.

ANDR. - Quomodo? Nunc primum ludus allubescit.

CAR. - Tibi victori crediderim: mihi victo, non item.

ANDR. - Quid metuis? Habet et fortuna regressum.

CAR. - Hac spe, dum licet per lucem, usque prosequar: alterum instituamus lusus de integro.

I. F.

Si cum inferiore vivas, quemadmodum superiorem tecum vivere velis.

SENECA.

ANNALES

Resumenda hodie nobis sunt nonnulla argumenta, quae in superiore civilium per orbem eventuum recensione nostra enuntiavimus.

Et primum **de iugoslavorum discordiis**, quae inter Serbos praesertim Croatosque, acriter perdurant. Nec cessavit in Italos odium; quinimo apud factionem, quae vehementius Italiae obsistit, ipsum auctum ex eo est, quod Neptuni foedus a publicis ferendis legibus legatis ratum fuerit. Cuius invidiae testimonium exstiterunt iniuriae Spalati Sebenicique inlatae consularibus Italiae legatis et Italicae classi; quae unum hunc effectum obtinere, ut civitatis gubernatores excusatione publica eas deprecarentur.

In Graecia Venizelos reapse summa rerum iterum obtinuit, neque moram interposuit quin cum exteris gentibus amicitiam sive componeret, sive confirmaret. Ad hunc effectum iter per Europam aggressus est; cuius prima mansio Romae fuit, ut foedus cum Italia pasceret.

Pariterque re perfecta est **pactio ad abolendum bellum**, quae ab Americano administro Kellogg, eius auctore, nomen accepit. Lutetiae Parisiorum die xxvii superioris mens. Augusti subscripta est a quindecim nationum legatis; quas dicunt passim quadraginta et ultra civitates esse sequuturas.

Et **Nationum Societas** iterum his diebus congregata est. Disputationum maxima fuit de Rhenania provincia vacua ab exterorum occupatione facienda, iuxta Germaniae petita; quibus, vehementi ora-

tionem, Briandus Galliae nomine est adversatus. Tandem hisce capitibus conventum est: I ut actiones instituantur ad regionis derelictionem anticipandam; II, peritorum in nummaria re collegium eligatur, qui certas de resarciendis bellicis damnis regulas constituat; III, alius componatur virorum coetus ad discrimina concilianda.

Interim **novum regnum in Europa constitutum** est, nempe Albanensium gentium, quae regendae civitatis formam immutarunt, regium imperium offerentes Ahmed Zogu, tunc Albanensis reipublicae praesidem, qui iam Tiranae est coronatus.

Ei, populo sibi subiecto pacique universae id bonum fortunatumque siet!

POPULICOLA.

VARIA

De Augusta Taurinorum urbe.

Augustam Taurinorum ab oriente iucundi colles cingunt, qui modo umbrosas in valles subsidunt, modo in frugifera vineta adsurgunt; modo hortorum elegantia, modo amoenorum nemorum frigore te recreant; et passim in declivitate, quae sensim fit lenior, liquidos tibi offerunt rivos, dulce in ardore aestivo solatium. Sed quod mirum in modum loci pulchritudinem auget, incredibilis est elegantium villarum varietas, quae in viridi solo positae passim conspiciuntur, non aliter ac sidera in caelo. In hos clivos, non nisi subiecto Pado flumine ab urbe seiunctos, secedunt Taurinenses, quo mitiores per aestatem auras hauriant, per autumnum vero fructibus fruuntur, quos satis abunde Bacchus suppeditat et Pomona. Atque illi etiam, quibus ibi sedem ponere non licet, sub vesperum, urbanis curis soluti, eo se con-

ferre solent animi voluptatisque causa. Saepe etiam inter facetos conventus laetarum saltationum inexpectata oblectatione et musicis concentus recreantur; ex quo fit ut beata ruris otia ludis solatiisque urbis alternentur.

P.

Simia et Vulpes.

Simia apud Vulpem querebatur de deformitate, quae impediret quominus ipsa in aliorum animalium conspectum veniret, quibus natura dederat corpus pulchrius visu, quaeque, melioribus dapibus vescens, multo se pinguiora erant.

Vulpes vero simiae attulit tot aliarum ferarum exempla longe ipsa infeliciorum, ut haec errorem suum fuerit confessa. - Revera, quid possunt - inquiebat vulpes - elephantis dentes, si ea ipsa de re homines eos ad mortem petunt? Quid me iuvat nitida pellis, si quotidie sum in discrimine, ne venantium praeda fiam? Me latet, amica mea suavissima, me latet utrum mihi utilius non foret, longe aliis me dapibus vesci posse, quam gallinis, et pellem habere deformem, uti tua est, quod viverem et vixissem magis secunda, et sine tot periculis amittendae vitae, quam omnium interest, ut mea, diutissime servare.

DE PUGNA AËREA

ET DE NOCTURNO VIGILIUM CERTAMINE
CARMINE SENARIO DESCRIPTIS

Quot noctu civium deturbarunt somnium,
Et magno strepitu caelum naviculae,
Currunt recurrunt quae bellantium more!
Quid est? Aestivo iam gravati taedio
Cives in noctem vigilant concubiam,
Huc illuc ceriam quaeritantes bibere...
Somno dum pressi domum se recipiunt,
Novum luctamen incipit caelestium.

Enim quot modo surgunt nunc navigari,
Multas ii spargunt pilas incendiarias,
Ut omnem perdant civitatem funditus!
Ne time! spargunt hilarantes folia,
Cuncta quae civibus ferunt auguria...
Hac sed perbella clamorosa musica
Nostri tuentur civitatem de hostibus,
Olim venirent si improvisi forsitan.
Adsunt sed illi pulsant qui periculum,
Et tota nocte perdurabit praelium.
Suum sic cives possunt dormire somnium!
Maius sed veniet certamen proximum
Cum nostri incendiis extinguendis vigiles
Certabunt gentium cum praestantissimis!
Quae tunc caelorum strepitantium fulgura,
Circum quae flammae conferent incendium,
Et privatorum destruunt palatium,
Crepant et turres decedentes editae,
Ardet Ucalegon sic ipse proximus...
Suis sed adsunt prompti machinis vigiles,
Aquarum vortices qui raptim vomitant,
Et ascis scindunt et fenestras destruunt,
Murosque illaesos ab offensis separant.
Et cessant flammae fumique globus desinit.
At inter flammias exaudiuntur gemitus,
Voces quae nunciant viros in aedibus,
Frustra quaerentes postulant qui auxilium.
Scalas tunc muris audaciores proximant,
Ferunt et ulnis, inter plausus hominum,
Senes et aegros perituros propius.
Quod arte fingunt iam fecisse saepius
Multis laudantur voce cum blanditiis.
Romanos vigiles laudari sentio
In urbe passim, quae vicisse meminit,
Et certo in magno virium certamine.
Quod mox eveniat fervere ominor!

SUBALPINUS.

* * *

Iocosa.

Tuccius in schola.
Magister post physices prima elementa
explanata, eum interrogat:
— Ecquos putas maioris ponderis esse,
binos sextarios aquae an vini?

Tuccius: — Aquae, aedepol! Nam vi-
num certam illam mensuram nunquam
attingit.

Nocturna Tuccii cogitatio:

— Quanto utilius esset, si sol, potius
quam per diem, in hisce horis fulgeret!

* *

Aenigmata.

I

Vox eadem signo parvamque pigramque vo-
[lucrem,

Quae mellis cumulos depopulatur apum;
Vox eadem signo pigmentum muricis instar,
Quod decus et vetulae dat iuvenile genae.

II

Litibus exigitur, legi paretque severum;
A carne exoritur; viscera restituit.

Aenigmata in superiore fasciculo pro-
posita his respondent: 1) *Vulturmus*, *Tur-
nus*, *Vultur*, *Vulnus*; 2) *Malum*.

oo

Libri recens dono accepti.

I. B. BELLISSIMA. — *Chartulae*. — (Senis,
apud Bernardianam officinam typographi-
cam, an. MCMXXVII).

Praelectio in athenaeo Pisano habita
a Prof. I. B. BELLISSIMA *latinae linguae*
studio auspicando a. MCMXXVII. — (Ibid.).

Liviola, I. B. BELLISSIMAE fabella. —
(Ibid., an. MCMXXVIII).

DOTT. ALESSANDRO AURELJ. *Sacrae hi-*
storiae narratiunculae ad usum tironum
accommodatae, nonnullis parabolis evan-
gelicis adiectis. — (Societas Editrix *Dante*
Alighieri, 1928. — Ven. lib. 5).

ANGEL CARBONELL, Pro., *El colectivismo*
y la Ortodoxia católica. Estudio religioso
social (Apud librariam officinam Subirana,
Barcinone. — Ven. pes. 5,50).

STANISLAUS FUGIENS

[10]

DRAMA HENRICI NOZZII, S. I.

BILINSKIUS.

Id agis quod quaero, an non?

NAEVOLUS.

Mirum e Paulli manu

Si vivus Stanislaus elabitur.

FULCIUS.

Superi istud!

NAEVOLUS.

Accesseram

Ad huius cubiculum, cum intro cognovi esse
[ambos.

BILINSKIUS.

Fabulam

Ab initio orditur.

NAEVOLUS.

Ego suspenso gradu ire perrexi
[ad fores:

Adstisti, animum coepi attendere.

FULCIUS.

Noli tam multus fabulari.

NAEVOLUS.

Nē me interpella, mane: primo iurgantem
[Paullum exaudio,

Demisse alterum paucaque respondentem:
[sed mox ille optimus

Magnos effundere clamores coepit verbis
[insanissimis,

Convicia, contumelias: crederes ablatrantem
[canem.

Quid plura? ingentem tumultum audio; credo
[in capillum involasse, vel

Baculo, pugnīs, calcibus fratrem ocepisse
[depexum dare.

BILINSKIUS.

Redit in mentem illud de rure; ideo has
[turbas certe movet.

FULCIUS.

Heus tu accurre citus.

NAEVOLUS.

Adpropera inquam.

BILINSKIUS.

Mihi facilius nihil.

Quam in tranquillum subito conferre tempe
[statem hanc maxumam.

SCENA III.

NAEVOLUS, FULCIUS.

NAEVOLUS.

Quin vero diirecta abi, legirupa pessime,
Malorum quotquot heic sunt suasor atque
[impulsor omnium.

FULCIUS.

Num te quoque intemperiae agitant, Nae-
[vole?

NAEVOLUS.

Ita ob aegritudinem

Mihi cerebrum circumvolvitur, ut in pistrino
[mola.

FULCIUS.

Iam non hic unus tantum insanit. Verum ego
Praeclaram illam vocem didici: Rumores
[fuge. Vale, Naevole.

NAEVOLUS.

Nae iste etiam bellus homo est. Nunc illa res
Me mordet, insons herus ne caussa male sic
[plectatur mea.

Indicium certe Paullus accepit illarum ve-
[stium: hinc ipse furit

Et fratrem mulcat improbus. At Bilinskio, qui
[harum est caput

Turbarum, si possem aliquid aegre facere,
[vah! quam facerem libens.

Quid faceres? dicet quis: in eum
Prius evomerem omnem stomachum; tum
[linguam excinderem radicitus;

Deinde oculos pulcre eliderem, itidem ut
[sepiis faciunt coqui;

Postremo tandem... Sed cuncta plane aperte
[nolo dicere,
Nam fortasse nihil facerem.

SCENA IV.

BILINSKIUS, NAEVOLUS, PAULLUS.

BILINSKIUS.

. . . Non expostulas iniuria.

NAEVOLUS.

(Cuius est haec vox? Ille ipse est de quo
[agebam).

BILINSKIUS.

Nimum pectoris
Aestum compesce.

NAEVOLUS.

(It Paullus secum; ut oculis ardet!

[Vae mihi

Si forte adspexerit: concedam hunc in angu-

[lum

Ut horum blandiloquentiam tutus audiam).

PAULLUS.

Haec ego ab illo ut patiar? neque irascar?
[nec prorsus clamitem?

NAEVOLUS.

(Exordium placet).

BILINSKIUS.

Verum dicis.

PAULLUS.

Nullam reverentiam

Maiori natu adhibere dictis factisque?

BILINSKIUS.

Hoc usque scilicet

Peccat.

PAULLUS.

Sedate ipsum monere coeperam:

NAEVOLUS.

(Sedate, inquit?)

PAULLUS.

Tum ille indignantis specie et vultu

[arduo

Scin' quid responderit? « Profecto si ad hunc

[habere me modum

Pergas, discedam hinc; tu vero rationem
[reddes parentibus,
Paulle ».

BILINSKIUS.

Tantum ausus est?

NAEVOLUS.

(Immo si me audisset, esset ausus
[magis).

PAULLUS.

Totus mi ebullit sanguis cum haec cogito.

An ego unquam adeo impudentem credidis-
[sem, ut vellet insuper,

Me lacessere? Abeat, excedat, evadat, non
[do veniam, incito.

Immo etsi nolit, ipse eiiciam: assidue iam
[tuli diu

Quid male memet cruciat, atque mea felle
[adspergit gaudia.

NAEVOLUS.

(Dixin ego propter illas vestes esse istuc iur-
[gium?

De discessu agit hic).

BILINSKIUS.

Quiesce: ego quid opus sit
[videre.

PAULLUS.

Quiescam? Hinc fratrem amandari...

BILINSKIUS.

Amandabitur

PAULLUS.

Quamprimum.

BILINSKIUS.

Fiet.

PAULLUS.

Sed ut redire nunquam ante ocu-
[los queat meos.

BILINSKIUS.

Fiet.

NAEVOLUS.

(Malus ut obsecundat!)

(Ad proximum numerum).

Dr. IOSEPHUS FORNARI, *Moderator, Sponsor.*

ROMAE, TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS.